

Naturen netop nu i januar.

- af Arne Friis Hansen.

Godt Nytår

Naturen hviler sig, er gået mere eller mindre til ro, og det vi taler om ved vintertide er som oftest vejret. Er det mildt, er det koldt, kommer der sne, frost og bliver der strøet sand/salt? Men ikke alt er gået til ro, naturen forbereder sig på endnu en sæson med spiring, blomstring, parring, unger, indtag af føde og formering.

Hasselen blomstrer nu

Hasselen er lidt underlig. Den ligner hverken træ eller busk men noget midt i mellem. Mest af alt ligner den en flok radbrækkede mikadopinde med blade på om sommeren. Allerede i november så jeg de første hanblomster, raklerne hænge som lysegrønne "larver" ned fra grenene, og hvis vinteren er mild, så kommer hunblomsterne i januar/februar. De er straks sværere at få øje på. De er bittesmå, er røde og sidder ved bladknopperne og lader sig vindbestøve af raklernes pollen.

Hanrakler på hassel.

Hasselen var én af de første vækster, som slog rødderne i landet efter istiden. Dens mange stammer har været anvendt til mangt og meget i tidens løb. Fiskeruser flettet med hassel, stager, redskabsskafter og frem for alt til gærder. Fra naturens hånd er hasselen rundhåndet med stammer, og hvis de skæres ned, så skyder de igen og kan høstes en gang til efter 8-10 år. Hasselen var uvurderlig i "gærdselskovene", som netop leverede stammer til hegn og gærder omkring husdyrene.

Om efteråret kan vi høste nødderne i naturen. De er som regel noget mindre end dem, vi køber i handelen, som kommer fra forædlede sorter, som både yder flere og større nødder.

Fugle på foderbrættet

Skal – skal ikke! Nogle ornitologer anbefaler at fodre fuglene ved vintertide, andre det modsatte. Vi har i mange år haft stor fornøjelse af synet ved foderbrættet og automaten, hvor der dagligt tankes solsikker og fedtkugler. Forhåbentligt er fornøjelsen og nytten også på fuglenes side? Blot man fodrer hver dag, bruger fedtkugler uden net (det kan filtrere ind i fødderne) og sørger for adgang til vand, så skulle det være tilforladeligt at vinterfodre.

Der er en vrimmel af skovspurve, blåmejser, dompapper, bogfinker, grønirisk, musvitter, men af og til også lidt større fugle som flagspætten og skovskaden, som skræmmer småfuglene væk. Solsorten er også krigerisk og kan med den blotte tilstedeværelse rydde brættet for andre fugle. Spurvehøgen sidder parat i et større træ og slår som en løssluppen pil ned i flokken, har af og til heldet med sig mens resten af flokken gemmer sig i den tætte naurhæk.

Gråspurven er efterhånden blevet sjælden og forveksles ofte med skovspurven. Skovspurven har en sort kindplet og er langt den hyppigste. Landsbyen Sparkær er i øvrigt opkaldt efter spurvene. Sparkær betyder ”spurvenes kær”, og flugter rigtig godt med det jyske sprog for en gråspurv, som er ”gråsparre”. Ikke langt fra det engelske sparrow.

Nogle dage dukker der på fuglebrættet nogle ret farvestrålende fugle op. bl.a.:

Kernebider – den flyvende nøddeknækker

Og det er faktisk lige præcist det fuglen hedder på latin - *Coccothraustes coccothraustes* – kerneknuser. Man kan være heldig at se kernebideren på foderbrættet, men den er en sky fugl, som helst ikke lader sig se. Desuden er den sjældnere jo længere vest på i landet man kommer, men er relativ almindelig i Østjylland og på Øerne med store, ældre løv- og blandingsskove. Skulle den driste sig ned på foderbrættet, så er den let at kende med sin spraglede, let papegøjeagtige fjerdragst og et ualmindeligt kraftigt næb, som er dens konkurrence es i søgen efter føde i vinterhalvåret, når der ikke er insekter at fange. Skønt den kun vejer 50 gram, så kan dens næb trykke med op mod 40 kg! Det svarer til at et menneske på 80 kg kunne trykke med 64 ton med tandsættet – det ville næppe glæde tandlægeforeningens medlemmers indtjening. Med en sådan rørtang i munden kan den knuse mirabellesten, kirsebærsten, slåensten (som ellers er nogle hårdnakkede sataner at få hul på), blommesten, men æder altså også gerne solsikkefrø på foderbrættet.

Kernebider.

Fuglekonge

Danmarks mindste fugl på blot 4-5 gram får man helt sikkert ikke at se på foderbrættet. Den lever udelukkende af animalsk føde, små insekter. Hvis den ellers kan sidde stille, så er den let at kende på ”kongekronen”, en issestribe som er gul på hunnen og orange på hannen. Den vimser rundt i trætoppene på nåletræer, hvor den konstant i dagtimerne søger føde, små edderkopper og i hundredvis af bittesmå bladlus, der gemmer sig i nålenes vedhæftninger. Altså en af de fugle, som er tilknyttet og stærkt afhængig af nåletræer. Af samme grund er den formentlig en relativ ny ynglefugl i Danmark og indvandret sammen med indplantningen af nåletræer i slutningen af 1700-tallet og hele 1800 tallet.

Især ved vintertide besøges Danmark af et stort antal fuglekonger fra norske og svenske nåleskove, hvorimod vores egne ynglende fuglekonger foretrækker varmere himmelstrøg i Vest- og Sydeuropa. De konstruerer reden højt i et grantræ, hvor de begynder med at bygge en hængekøje af edderkoppespind, som fores med mos og lav.

Fuglekonge.

Musenes dødsensfarlige liv – vær stille og pis ikke territoriet af

Om efteråret er det velkendt, at husmus søger ind i huse – den gang de kunne det! Nye huse er nu så forskansede, at hverken mus eller flagermus har en chance for et lunt lejemål under gulvbrædderne eller på loftet. Godt der fortsat står huse af ældre dato.

Nogle husmus foretrækker dog det udendørs liv om vinteren sammen med markmusen, som aldrig ville nedlade sig til et liv i menneskebolig. De bygger en lun rede under græsset i skovbrynet, samler bog og frø sammen og arrangerer små løbegange under græsset til forråds-kamrene. Men selv om den er musestille, så kan den selv på de blødeste listefødder og i mørke høres af ugle, som er nataktive og netop på jagt efter uforsigtige mus, der skramler rundt (med ugle's høreelse) i gangene ved nattetide.

Et godt snelag, det isolerer godt for varmen i muserederne – og det garderer vel også som et panserværn mod fatale rovfugleangreb? Ak, nej. Musene skal trods alt på toilettet en gang i mellem, og museurin og muselort reflekterer ultraviolet lys (UV-lys), som afslører musenes gange og reder. UV-lyset kan nemlig ses af tårnfalkes og andre rovfugles røntgenblik; også igennem et snelag. Tårnfalken kan fra luften se musegangene som ledetråde i landskabet og kan relativt let finde hen, hvor musen bor.

Bellis

Hvis vinteren er mild kan man i januar se blomstrende bellis – tusindfryd. Den er meget almindelig på enge og især i græsplæner, hvor den lystigt kan formere sig og fryde øjet. I vores græsplæner står den i hundredvis og plæneklipperen styres gerne udenom større ”øer” med blomsten. Lige før nytår, hvor sneen stadig lå men var på retræte, så jeg en blomstrende tusindfryd titte frem fra sneen.